

red. Elżbieta Dubas
Joanna Stelmaszczyk

Biografie i uczenie się

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

Biografia i badanie biografii

TOM 4

**Biografie
i uczenie się**

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Biografia i badanie biografii
TOM 4

Biografie i uczenie się

red.
Elżbieta Dubas
Joanna Stelmaszczyk

 WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2015

Elżbieta Dubas, Joanna Stelmaszczyk – Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu
Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej, 91-408 Łódź, ul. Pomorska 46/48

RECENZENT

Hanna Solarczyk-Szwec

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Iwona Gos

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

PROJEKT OKŁADKI

Czartart, Magdalena Muszyńska, Izabela Surdykowska-Jurek

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Irochka, fotolia, © Jazza, shutterstock

© freeimages.com(sxc)

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.06778.14.0.K

Ark. wyd. 14,1; ark. druk. 13,75

ISBN 978-83-7969-451-8 (wersja papierowa)
ISBN 978-83-7969-561-4 (wersja online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-131 Łódź, Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia @uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63, faks (42) 665 58 62

Spis treści

Wstęp (Elżbieta Dubas)	7
Elżbieta Dubas – <i>Biograficzność w kontekście calożyciowego uczenia się</i>	11
Elżbieta Dubas – <i>Andragogiczne badania biografii – zakresy, trudności, etyka badacza (wybrane aspekty)</i>	31
Amelia Krawczyk-Bocian – <i>O potrzebie badań biograficzno-narracyjnych w pedagogice</i>	49
Justyna Sztobryn-Bochomulska – <i>Walor inkontrolologiczno-ergantropijny w tekstach wspomnieniowych na przykładzie wybranej literatury</i>	57
Rafał Marcin Leszczyński – <i>Calożyciowe uczenie się Pawła Hulki-Laskowskiego (1881–1946) – stymulatory i bariery</i>	67
Anna Walczak – <i>Czego można nauczyć się z biografii innych? Przykład Edith Piaf – istoty dramatycznej porwanej namiętnością</i>	85
Monika Sulik – <i>Aleksander Wat i Ola Watowa ocaleni od zapomnienia, czyli biograficzno-andragogiczne poszukiwania „zagubionych samogłosek”</i>	109
Katarzyna Popek – <i>Fenomen biografii jednego małżeństwa – ich życie, ich sędziwy wiek</i>	119
Olga Czerniawska – <i>Dlaczego czytam biografie?</i>	139
Agnieszka Majewska-Kafarowska – <i>Edukacja uwikłana w historii życia – o edukacji kobiet kilka refleksji z badań</i>	147
Joanna Stelmaszczyk – <i>„Zaradność życiowa” kontra „taniec”. O dwóch edukacyjnych drogach absolwentów studiów pedagogicznych Uniwersytetu Łódzkiego</i>	163
Agnieszka Domagała-Kręcioch, Bożena Majerek – <i>Kompetencje osobiste i społeczne w szkolnych doświadczeniach uczniów</i>	173
Agnieszka Koterwas – <i>Biografia edukacyjna w badaniach nad dydaktyką</i>	187
Anna Walulik CSFN – <i>Calożyciowe uczenie się w autobiograficznej refleksji studentów</i>	199
Agata Szwech – <i>Analiza dzienników Haliny Semenowicz próbą ukazania zakresów międzypokoleniowego uczenia się</i>	213

Wstęp

Kolejny czwarty tom, z cyklu *Biografia i badanie biografii*, zawiera opracowania, które powstały w latach 2012–2014 w ramach projektu, realizowanego od 2008 roku w Zakładzie Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, z udziałem badaczy z wielu ośrodków akademickich w kraju, w szczególności andragogów. Treści tego tomu koncentrują się wokół głównego tematu projektu, którym jest uczenie się powiązane z biografią, stąd tytuł tej publikacji: *Biografie i uczenie się*. 15 autorskich tekstów ukazuje związki biografii i uczenia się w kilku głównych, choć także przenikających się kontekstach: całościowości uczenia się, uczenia się z biografii Innych oraz biografii edukacyjnych.

Całościowość uczenia się, wiodąca myśl tego tomu, powinna być dla andragogów nie tylko nośną humanistyczną ideą, którą dla dobra człowieka powinno się wdrażać w funkcjonowanie systemu edukacji (dorosłych), ale nade wszystko ważnym zapytaniem badawczym, hipotezą badawczą oczekującą na empiryczną weryfikację. Czy całościowość uczenia się rzeczywiście jest powszechnie obecna w życiu i w doświadczeniu każdego człowieka, w jaki sposób się przejawia, czym jest warunkowana? – oto pytania, na które należy poszukiwać odpowiedzi poprzez badanie biografii tak osób wybitnych, jak i zwyczajnych. W biografiiach osób wybitnych można oczekiwać przejawów całościowego uczenia się, ściśle łączącego się z procesami rozwoju, które najczęściej dotyczyły ich w stopniu najwyższym. W biografiiach osób zwyczajnych procesy rozwoju i uczenia się mogą być mniej widoczne i tym samym wymagają bardziej wnikliwego poznawania. Andragodzy coraz częściej stosują biograficzne podejście badawcze, by „odnajdować” całościowe uczenie się w biografiiach tak osób wybitnych, jak i osób zwyczajnych, i by tym samym doprecyzować zakres znaczeniowy terminu „proces uczenia się”, wskazując na jego różne atrybuty, w tym i (być może) całościowość. Empiryczne studia nad całościową edukacją czy całościowym uczeniem się (istotnym jest także określenie znaczeń obu używanych pojęć) wciąż pozostają jednak wyzwaniem. Kilka tekstów zawartych w tym tomie wprost odnosi się do kwestii całościowego uczenia się odnajdowanego w biografiiach i są one próbą refleksji i/lub badań nad całościowym uczeniem się (Elżbieta Dubas, Rafał Marcin Leszczyński, Anna Walulik).

Cztery pierwsze teksty tego tomu włączają się w ogólniejszą dyskusję dotyczącą badań biograficznych w pedagogice i andragogice. Teksty te mogą służyć teoretyzacji i doprecyzowaniu stanowisk badawczych wykorzystujących podejście biograficzne. Autorki przyjmują szerszy kontekst dla swych rozważań – kontekst pedagogiczny lub zawężają go do aspektów andragogicznych. Elżbieta Dubas w tekście *Biograficzność w kontekście całożyciowego uczenia się* objaśnia w szczególności teorię biograficzności Petera Alheita, wskazując na jej potencjał badawczy i umiejscawia w jej kontekście całożyciowe uczenie się. W drugim tekście Elżbieta Dubas prezentuje wybrane aspekty dotyczące andragogicznych badań biografii, uwzględniając ich zakresy, wybrane trudności, szczególnie akcentując zagadnienia dotyczące etyki badacza. Amelia Krawczyk-Bocian uwypukla i analizuje kontekst narracji w biograficznych badaniach stosowanych w pedagogice. Justyna Sztobryn-Bochomulska ukazuje niezwykle ważny dla pedagogiki kontekst spotkania oraz rzeczy, w tym spotkania autora w rzeczach, analizowany na przykładzie literatury wspomnieniowej, łączący się z badawczym podejściem biograficznym i możliwy do stosowania również w andragogice.

Uczeniu się z biografii Innych poświęcony był drugi tom niniejszej serii pt. *Biografia i badanie biografii. Uczenie się z biografii Innych*, pod redakcją E. Dubas i W. Świtalskiego (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011). O niesłabnącym zainteresowaniu badaczy biografiami Innych osób – wybitnych i zwyczajnych – świadczą kolejne teksty zawarte w tej publikacji. I tak Rafał Marcin Leszczyński, analizując biografię osoby wybitnej, Czecha Pawła Hulki-Laskowskiego, w przekonujący sposób odnajduje w niej fenomen całożyciowego uczenia się, wraz ze zwróceniem uwagi na bariery i stymulatory tego uczenia się. Anna Walczak, rozpatrując biografię sławnej piosenkarki francuskiej Edith Piaf, z uwzględnieniem teoretycznej podbudowy dotyczącej narracji i dramatyczności natury człowieka, wyraźnie ukazuje spotkanie z biografią Innego, między innymi jako spotkanie z samym sobą. Monika Sulik odnosi się do wybranych fragmentów biografii poety Aleksandra Wata i jego żony, wskazując na poznawanie Innych poprzez ich zapiski. Badacz biografii jawi się tu jako swoisty detektyw, odnajdujący sens zapisanych słów i tym samym bardziej poznający ich autora. Katarzyna Popek podejmuje próbę poznania biografii jednego małżeństwa z długoletnim stażem, by dostrzec wartości płynące z takiego związku, w powiązaniu z cechami badanych małżonków i wspólnotą ich losu. Olga Czerniawska natomiast, poprzez odniesienie się do własnego doświadczenia, wskazuje na różnorodne motywy zapoznawania się z biografiami Innych. We wskazanych tekstach akcentowane są różne zakresy poszukiwań w biografiiach Innych i różne efekty poznawania biografii Innych. Wątek uczenia się z biografii Innych bywa mniej lub bardziej świadomie uwypuklany w prezentowanych opisach, ale jest obecny i możliwy do uchwycenia. Biografie Innych wciąż stanowią interesującą i ważną „lekcję” życia dla osób, które je poznają. Biografie Innych nadal inspirują i włączają się w proces dookreślania tożsamości ich badaczy i czytelników. Są nie do przecenienia spuścizną edukacyjną dla następnych pokoleń.

Kolejnych sześć tekstów ukazuje fenomen biografii edukacyjnej. Ten aspekt badań nad biografiami zawarty jest w trzecim tomie serii zatytułowanej *Biografia i badanie biografii. Biografie edukacyjne. Wybrane konteksty*, pod redakcją E. Dubas i J. Stelmaszczyk (Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014). Biografia edukacyjna to przecież kluczowy przedmiot badań dla andragogów realizujących podejście biograficzne. Nadal jednak wymaga on pogłębionych i wielokierunkowych studiów empirycznych. W tym tomie zaakcentowane są tylko niektóre zakresy badań nad biografią edukacyjną. Agnieszka Majewska-Kafarowska odsłania różne aspekty fenomenu edukacji zawarte w biografiami badanych kobiet, powracając po czasie do tych samych, wcześniej zgromadzonych narracji, by jak pisze, zobaczyć to samo w inny sposób. Tym tekstem autorka włącza się w biograficzne badania powiązane z kategorią czasu. Joanna Stelmaszczyk prezentuje dwie różne, choć w istocie jednakowo wyraziste, drogi edukacyjne wybranych absolwentów pedagogiki, akcentując ich dynamizm rozwojowy i potrzeby edukacyjne. Agnieszka Domagała-Kręcioch i Bożena Majerek ukazują szkołę, w aspekcie szkolnych efektów kształcenia, obecnych w doświadczeniach badanych uczniów, ujawnionych w napisanych przez nich esejach biograficznych. Opracowanie to w pewnym stopniu reaguje na znak czasu, jakim są aktualnie efekty kształcenia w systemie szkolnej edukacji. Agnieszka Koterwas natomiast wskazuje na możliwość uwzględnienia badania procesów dydaktycznych jako elementu biografii edukacyjnej, sugerując tym samym nowy zakres badań biografii edukacyjnej jako biografii dydaktycznej. Anna Walulik w empirycznych badaniach prowadzonych nad studentami, w ramach procesu ich kształcenia, weryfikuje w pewnym zakresie tezy dotyczące całościowego uczenia się oraz uczenia się z biografii, tym samym pogłębiając teorię andragogiczną. Agata Szwech analizuje edukacyjne oddziaływania biografii na studentów uczestniczących w kierowanym przez siebie projekcie w odniesieniu do dzienników wybitnej propagatorki ruchu freinetowskiego w Polsce – Haliny Semenowicz. Wskazane opracowania, zawarte w tym tomie, odnoszą się do spostrzegania biografii edukacyjnej jako pewnego zakresu doświadczeń, jakim są doświadczenia edukacyjne umiejscowione w biografii kompletnej, w kontekście całościowego doświadczenia życiowego człowieka. Biografia edukacyjna odzwierciedla zatem obecność procesów edukacji/uczenia się w indywidualnej biografii. Biografie edukacyjne obejmują również pamięć szkoły, która przecież została zaprogramowana przez społeczności ludzkie jako instytucja na wskroś edukacyjna. Sugeruje to jednoznacznie, że szkoła powinna sprzyjać gromadzeniu przez uczniów doświadczeń edukacyjnych. Interesującym dla badacza jest pytanie – jakich doświadczeń edukacyjnych dostarcza szkoła? Innym, powiązanim z powyższym, aspektem badań nad biografiami edukacyjnymi, powstającymi w kontekście doświadczeń szkolnych, są także badania dotyczące procesu dydaktycznego realizowanego w szkole. To interesujący aspekt badań biograficznych, choć jeszcze nierealizowanych w pełniejszym wymiarze. Można przyjąć zatem, że biografia edukacyjna zawiera między innymi dwie odmiany: biografię szkolną i biografię dydaktyczną.

Całość opracowania to kolejny krok autorów – badaczy zainteresowanych, a nawet zafascynowanych podejściem biograficznym, dokonany w kierunku poszerzenia i pogłębienia wiedzy o biografii: jej wydobywaniu i tworzeniu, o jej wartości i znaczeniu, o sposobach badania i interpretacji. To wiedza, która jednak wciąż czeka na pogłębienie, na konstruowanie, na stosowanie w nauce, w edukacji, w jednostkowym życiu. Niewątpliwie następne kroki będą podejmowane w tym kierunku, gdyż biografia, tak jak człowiek, jest tajemnicza, pełna znaków zapytania, nie pozwala się w pełni rozpoznać, jest niedomknięta, a przez to tym bardziej intryguje i wciąż stanowi interesujące pole badawcze. Należy mieć nadzieję, że Czytelnicy tej książki włączą się w ważny proces poznawania biografii własnej i Innych w sposób naukowy lub dla własnych potrzeb, by przez to lepiej rozumieć siebie samych i Innych.

Kończąc, serdecznie dziękuję wszystkim Autorom tekstów, Współredaktorce tomu, dr Joannie Stelmaszczyk, oraz Recenzentce książki, prof. dr hab. Hannie Solarczyk-Szwec, za zaangażowanie i poświęcony czas, by mógł być zrealizowany końcowy efekt wspólnej pracy w postaci tej publikacji. Życzę inspirującej lektury.

Elżbieta Dubas

Elżbieta Dubas*

Biograficzność w kontekście całościowego uczenia się

Streszczenie: Autorka przedstawia biograficzność jako ważną kategorię poznawczą oraz teoretyczną koncepcję w badaniach biograficznych. Ukazuje obecność biograficzności w refleksji polskich badaczy, w szczególności andragogów. Prezentuje autorską koncepcję biograficzności w ujęciu Petera Alheita, zwracając uwagę na jej ujęcie systemowe (jako paradygmat w edukacji dorosłych) oraz jako osobową kompetencję. Koncepcję biograficzności łączy z całościowym uczeniem się. Wskazuje tezy koncepcji biograficzności według P. Alheita w odniesieniu do całościowego uczenia się, możliwe do empirycznej weryfikacji. Tekst kończy próba całościowego ujęcia biograficzności jako teoretycznej ramy dla badań biograficznych.

Słowa kluczowe: koncepcja biograficzności, ujęcie według Petera Alheita, odniesienie do całościowego uczenia się, całościowe ujęcie biograficzności.

Biographicity in the context of lifelong learning

Summary: The authoress undertakes the task of presenting biographicity as an important scientific category and theoretical conception in biographical research. She shows the existence of biographicity in the reflection of Polish researchers, especially Polish andragogists. She presents the conception of biographicity from Peter Alheit's point of view, emphasizing its systematic approach (as paradigm in adult education) and personal competence. She connects biographicity conception with lifelong learning. She points out theses of biographicity conception to P. Alheit referring to lifelong learning, which are suitable for empirical studies. The text ends with an attempt of whole approach to biographicity as a theoretical frame for biographical research.

Key words: biographicity, conception from Peter Alheit's point of view, biographicity connected with lifelong learning, biographicity – the whole approach.

---

* Dr hab., prof. nadzw. Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu, Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej, 91-408 Łódź, ul. Pomorska 46/48, e-mail: eladubas@gmail.com

Wstęp

Pojęcie „biograficzność” (niem. *Biographizität*, ang. *biographicity*) pojawia się w nurcie refleksji andragogicznej, skoncentrowanej wokół badania biografii. Jednak wnikliwsze analizy treści związanych z polem badań biograficznych ujawniają, że termin ten bywa używany najczęściej zamiennie z określeniami „podejście biograficzne”, *biographical approach*, *biographische Ansatz* (w edukacji dorosłych – Peter Alheit, 1990) oraz „biograficzne uczenie się”. Nie poświęca się mu, poza wyjątkami, które zostaną wskazane poniżej, większej uwagi. Tymczasem „biograficzność” to kluczowe pojęcie w autorskiej koncepcji biograficzności P. Alheita (1990). W niniejszym opracowaniu zostanie zaprezentowana ta koncepcja, a także wskazany jej związek z tak zwanym całościowym uczeniem się.

Biograficzność w refleksji polskich badaczy

Ewa M. Skibińska (2006) w swojej refleksji dotyczącej badań biograficznych przywołuje koncepcję biograficzności Petera Alheita, zwracając uwagę na jej kontekst indywidualny, społeczny i instytucjonalny. Zauważa: „Z analizy koncepcji P. Alheita wynika, że biograficzność i podejście biograficzne – to pojęcia wyznaczające nowe fundamenty myślenia i działania zarówno o sobie samym jako podmiocie swych działań, jak i otaczającym świecie; to szansa na dokonanie gruntownych zmian w obydwu tych zakresach, a także wyzwania i wyznaczniki nowych zadań dla edukacji dorosłych” (Skibińska, 2006, s. 15). Podkreśla, że P. Alheitem, potrzebę biograficznego podejścia do edukacji dorosłych zamiast podejścia tradycyjnego, ponieważ „współczesne warunki życia w zasadzie pozbawiają człowieka możliwości przewidywania własnej przyszłości (biegu życia) i jednocześnie nie pozwalają mu odwoływać się do wcześniej znanych i wykorzystywanych wzorów życia” (tamże, s. 15). Argumentacją dla podejścia biograficznego jest konieczność obalenia terapeutycznego paradygmatu edukacji dorosłych ze względu na powszechność skomplikowania współczesnego życia i niemożność objęcia działaniem terapeutycznym wszystkich dorosłych doświadczających trudności, ze względu na fakt, że mimo piętrzących się trudności większość ludzi radzi sobie samodzielnie z rozwiązywaniem pojawiających się kryzysów, a także z tego powodu, że trudne okresy przejściowe (okresy tranzycji) zawierają w sobie duży potencjał edukacyjny (tamże, s. 16). Przytacza także konstatację, często cytowaną przez badaczy, że „Biograficzność oznacza bowiem nieustanne przebudowywanie przez jednostkę własnego życia, toczącego się w określonych warunkach, z utrzymującym się przekonaniem człowieka, że może on ten kontekst planować i zmieniać” (Alheit, 1994, s. 8, za: Skibińska, 2006, s. 17). Z biograficznością wiąże się

zdolność dostrzegania potencjału nieprzeżytego życia, zawierającego nadwyżki wiedzy biograficznej, często nieuświadomionej przez jednostkę, a zawierającej potencjał edukacyjny, pozwalający radzić sobie z życiowymi kryzysami. Wiedza tranzycyjna (uzyskiwana w okresie tranzycji) zmienia całą strukturę wiedzy, gdy staje się wiedzą biograficzną, a ma to miejsce wówczas, gdy poszczególne jednostki odnoszą się do swego życia w taki sposób, że ich autorefleksyjna aktywność zaczyna zmieniać kontekst społeczny (tamże). Edukacja dorosłych pozwala przeżyć, wydobyć nieprzeżyte życie, gdy spełnia trzy warunki. Są to zarazem trzy wyznaczniki podejścia biograficznego do edukacji dorosłych: ukierunkowanie edukacji dorosłych na wspólnotę (potrzebę społecznej solidarności), na cel (na zmianę poszczególnych elementów rzeczywistości) oraz na zainteresowania uczestników (ich indywidualne potrzeby) (Skibińska, 2006, s. 18).

Danuta Lalak (2010) obok podstawowego dla biograficznej perspektywy badawczej terminu „biografia” wymienia także za Theodorem Schulze dwa inne ważne określenia: biografizację i biograficzność (tamże, s. 19, 109, 110), przy czym biograficzność, według niego, stanowi jeden z wielu wymiarów biografii, obok na przykład biografii w społeczeństwie i „biografii w głowie”, biografii jako tekst i biografii jako życie (tamże, s. 109). D. Lalak stwierdza, że „pojęcie »biograficzności« odnosi się bezpośrednio do wymiaru pedagogicznego biografii. Należy je rozumieć jako »zasoby biograficzne«, czyli potencjał lub kapitał biograficzny, na który składają się zasoby ulokowane we wszystkich omawianych wymiarach” (tamże, s. 110–111 i in.). Zaznacza, że pojęcie biograficzności wprowadził do dyskursu naukowego niemiecki badacz Martin Kohli, który traktuje biograficzność jako potencjał indywidualnego rozwoju – zdolność uczenia się, kształtowania, w rozumieniu już istniejącego potencjału (Lalak, 2010, s. 111). P. Alheit natomiast spopularyzował w nauce termin „biograficzność” i rozumie ją także w znaczeniu „kwalifikacji kluczowych” (niem. *Schlüsselqualifikationen*), czyli zdolności włączania nowoczesnych rozwiązań i wiedzy w system własnych zasobów biograficznych. W rozumieniu P. Alheita biograficzność pełni rolę matakapitału w indywidualnych procesach uczenia się (tamże, s. 111). Lalak odnajduje kontekst biograficzności także w refleksji Agnieszki Bron, która odwołując się do P. Alheita, określa biograficzność jako „konstrukcję i rekonstrukcję życia człowieka dorosłego, który zmaga się z różnymi trudnościami i przeszkodami w życiu. To zdolność człowieka do projektowania, za każdym razem od nowa swego życia w zależności od sytuacji i kontekstu, w jakim się znajduje na nowo, kiedy opowiada swoją historię życia. W ten sposób życie staje się możliwe do formowania, tworzenia i rozwijania, co jest propozycją otwierającą wiele możliwości, jak również wy wpływających z nich konsekwencji” (tamże, s. 111).

Emilia Mazurek (2013), badając biografie edukacyjne kobiet dotkniętych rakiem piersi, w nawiązaniu do koncepcji biograficzności P. Alheita, podnosi kwestię przydatności wiedzy biograficznej w okresach tranzycji (były one udziałem jej narratorek). Konstatuje za autorem, że „właśnie wtedy człowiek korzysta

z wiedzy, która dotąd była mu nieprzydatna, a nawet nie był świadomy, że ją posiada. Zatem pozornie bezużyteczna wiedza staje się pomocna w radzeniu sobie w nieznanych dotąd sytuacjach” (tamże, s. 78).

Do koncepcji biograficzności w ujęciu Alheita odnosi się także **Joanna Golonka-Legut** (2013) w swej pracy doktorskiej, dotyczącej potencjału edukacyjnego doświadczenia życiowego osób starszych. Koncepcję tę wyjaśnia między innymi w oparciu o poglądy Knuda Illerisa, Pierre’a Dominicé, Bettiny Dausien, Ducio Demetrio, Agnieszki Bron, Ewy Skibińskiej, Agnieszki Niedźwieńskiej, Elżbiety Dubas i innych, prezentując szeroki kontekst biograficzności. Autorka pisze: „W tej teorii (teorii biograficznego uczenia się) zbiegają się zatem różne teorie uczenia się: między innymi podejście sytuacyjne, egzystencjalne, transformatywne oraz trzy wymiary uczenia się (za Knudem Illerisem – wymiar społeczny, emocjonalny i poznawczy, 2006), tworząc wspólną strukturę – biograficzność” (Golonka-Legut, 2013, s. 36). Wskazuje na dwa poziomy doświadczenia, które obejmuje biograficzność: doświadczenie jednostkowe i doświadczenie społeczne. Stwierdza, że „na poziomie epistemologicznym, koncepcja biograficzności stwarza warunki do zobaczenia związków między procesem uczenia się (edukacją) a biografią człowieka w biegu życia. Służy ona także do opisywania i rozumienia konstrukcji i rekonstrukcji planów życiowych” (tamże, s. 38). Autorka uznaje, że teoria biograficzności ściśle łączy się z procesem uczenia się, w tym uczenia się z biografii własnej i z biografii Innych (tamże, s. 39). Biograficzność zazębia się więc z biograficznym uczeniem się i wyjaśnia ten proces. Za A. Bron stwierdza, że „najbardziej interesującą cechą tej teorii jest to, że wyjaśnia ona działanie biograficzne jako interakcję z poszczególnymi środowiskami, a jednocześnie traktuje te środowiska jako wytwory biograficznego działania” (tamże, s. 39). Warto podkreślić podjętą przez autorkę próbę szerokiego wyjaśnienia procesu uczenia się w kontekście biograficzności, czemu służy rozległa mapa pojęć włączonych w spektrum jej analiz (tamże, s. 36–47).

Kwestię biograficzności podejmowała w swych refleksjach autorka tego tekstu, zapoznając polskiego czytelnika z treściami znaczącego w tym zakresie opracowania P. Alheita z 1990 roku *Biographizität als Projekt Der „biographische Ansatz“ in der Erwachsenenbildung*, które można uznać za punkt wyjścia do opisu kategorii poznawczej „biograficzność” (Dubas, 1996). Następnie dokonała swego przeglądu tak zwanego podejścia biograficznego, często łączonego z metodą lub metodami biograficznymi czy badaniami biograficznymi oraz dydaktyką biograficzną, w oparciu o poglądy wybranych autorów, podejmujących refleksję, badania i działania praktyczne mieszczące się w paradygmacie biograficzności: Petera Alheita, Pierre’a Dominicé, Horsta Sieberta, Dietera Nittela (Dubas, 1998). Wymienieni autorzy spostrzegają człowieka dorosłego jako uczącego się w kontekście jego własnej biografii oraz wskazują na system edukacji dorosłych, który powinien wychodzić naprzeciw takiemu uczeniu się. Wreszcie kontekst biograficzności odnajdowała autorka w refleksji polskiej badaczki biografii – Olgi Czer-